

**Recenzja dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej
dr hab. Magdaleny Sitek pt. „*Prawa (potrzeby) człowieka w
ponowoczesności*”, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2016, ss. 316. ”**

Dr hab. Magdalena Sitek jest absolwentem Wydziału Prawa Kanonicznego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (1995), gdzie pod kierunkiem ks. prof. zw. dra hab. Remigiusza Sobańskiego napisała pracę magisterską: *Prawo natury jako źródło prawa kanonicznego w Kodeksie Jana Pawła II*. Rok później na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego zdobyła tytuł zawodowy magistra prawa, na podstawie pracy magisterskiej: *Ochrona środowiska naturalnego w rzymskim prawie klasycznym i poklasycznym*, napisanej pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Witolda Wołodkiewicza.

Stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego otrzymała 27 czerwca 1996 r. uchwałą Rady Wydziału Prawa Kanonicznego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, na podstawie rozprawy doktorskiej: *Problemy ekologii w prawie Wspólnoty Europejskiej*. Promotorem pracy był ks. prof. zw. dr hab. Remigiusz Sobański.

Stopień naukowy doktora habilitowanego (tytuł docenta) w dziedzinie: stosunki międzynarodowe uzyskała w 2011 r. Kolokwium habilitacyjne odbyło się na Wydziale Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja), zaś podstawą postępowania habilitacyjnego była książka pt.: *Instytucje i organy Unii Europejskiej w świetle postanowień Traktatu Lizbońskiego*, Wyd. WSGE, Józefów 2010, ss. 256. W dniu 19 lipca 2011 roku. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa

Wyższego (Departament Nadzoru i Organizacji Szkolnictwa Wyższego) wydało zaświadczenie nr 7881 w którym uznano, że tytuł docenta w dziedzinie stosunków międzynarodowych w Polsce jest równoważnych z dyplomem doktora habilitowanego nauk humanistycznych. Mamy zatem do czynienia z sytuacją zupełnie nietypową, kiedy to o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitacyjnego ubiega się osoba, która już taki stopień posiada. Taka postawę należy uznać za przejaw rzadkiej już dzisiaj pokory do nauki, jak też ambicję właściwą i pożądaną wśród samodzielnych pracowników nauki.

M. Sitek w udany sposób łączy teoretyczną wiedzę prawniczą z praktyką prawniczą i dydaktyczną. Od 2014 r. wykonuje zawód radcy prawnego, prowadzi wykłady z przedmiotów: prawo europejskie, instytucje europejskie, instytucje i źródła prawa UE oraz prawa człowieka. Odbyła też aż osiem wyjazdów w ramach europejskiego programu Erasmus, podczas których prowadziła obowiązkowe wykłady na wydziałach prawa uniwersytetów w Kłajpedzie (Litwa), Alba Iulia (Rumunia), Rzymie (Włochy), Castellon (Hiszpania), Koszyce (Słowacja) i Las Palmas De Gran Canaria (Hiszpania). Odbyła również dwa staże naukowe, w tym jeden zagraniczny. Brała udział również w pięciu programach finansowych w głównej mierze ze środków unijnych. W jednym przypadku jest kierownikiem aktualnie realizowanego programu badawczego. Na pochwałę zasługuje również działalność organizatorska Habilitantki w szkolnictwie wyższym oraz aktywna i wielopłaszczyznowa działalność społeczna.

Habilitantka brała aktywny udział w 31 konferencjach międzynarodowych (wygłosiła 20 referatów w języku angielskim) i 21 krajowych, co więcej aż 17 konferencji organizowała bądź współorganizowała. Tą aktywność należy ocenić bardzo pozytywnie i znacznie przekraczającą wymogi stawiane przy nadawaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego. Rozprawa habilitacyjna nosząca tytuł „Prawa (potrzeby) człowieka w ponowoczesności” wpisuje się we wcześniejszy nurt zainteresowań Habilitantki, która badaniami nad problemami związanymi z prawami człowieka zajmuje się od 2011 r. Potwierdza to cykl konferencji poświęcony prawom człowieka, który organizuje od 2012 r., a także oraz publikacje powiązane z tym obszarem badawczym, w tym 6 artykułów oraz 7 rozdziałów w dziełach zbiorowych krajowych i zagranicznych.

Tytuł rozprawy został sformułowany prawidłowo, a struktura rozprawy została oparta na jedenastu rozdziałach, poprzedzonych merytorycznym wstępem i zwieńczonych zakończeniem. Sam wybór tematu należy ocenić pozytywnie, ponieważ problematyka praw

człowieka w dobie pogłębiających się podziałów cywilizacyjnych i ekonomicznych, związanych z tym kryzysów migracyjnych, przy ograniczaniu swobód demokratycznych, czy wręcz odchodzeniu od demokracji, wciąż odgrywa bardzo ważną rolę. Respektowanie praw człowieka, uznawane jest za bardzo istotny warunek funkcjonowania państwa sprawiedliwego, opartego na poszanowaniu przepisów prawa przy jednoczesnym założeniu, że przepisy te są zgodne z najważniejszymi zasadami i wolnościami. Stąd zachodzi konieczność zapewnienia zgodności prawa wewnętrznego z międzynarodowymi systemami praw człowieka, co pociąga za sobą nie tylko wprowadzenie przepisów o określonej zawartości normatywnej, ale także konsensus natury aksjologicznej. Należy przy tym podkreślić, że współczesne standardy dotyczące istoty praw człowieka nie były oparte na jakiejś założonej, apriorycznej koncepcji, lecz wpływały głównie z reakcji na wyrządzane zło, takie jak dyskryminacje, masowe zbrodnie, czy odmawianie niektórym statusu bycia człowiekiem.

We wstępie habilitantka wskazuje, że rozprawa stanowi efekt odmiennego podejścia do zagadnienia badawczego. Podkreśla, że zachodzące zmiany cywilizacyjne, zwłaszcza postęp techniczny i ekonomiczny, często wywierają negatywną presję na sytuację człowieka, ograniczając jego wolność, prawo do prywatności czy poszanowanie dobrego imienia. Z drugiej strony nowa, dynamiczna rzeczywistość prowokuje nie tylko reinterpretację treści dotychczasowych przepisów praw człowieka, ale prowadzą do czwartej generacji tych praw, do których w doktrynie zalicza się m.in. prawo do korzystania ze wspólnego dziedzictwa ludzkości, prawo do dobrej administracji, prawo do integralności, prawo do seksu czy zakaz nadużywania praw człowieka.

Punktem wyjścia dla nowej dyskusji nad prawami człowieka, a jednocześnie hipotezą badawczą pracy, jest wypracowanie nowego ich podziału opartego na kryterium potrzeb człowieka, postrzeganego zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i zbiorowym. Do istotnych problemów badawczych Habilitantka zaliczyła szereg zagadnień, takich jak: a) czy system praw człowieka może być fundamentem globalnego systemu prawnego?; b) co decyduje o zmienności przepisów konkretnych regulacji praw człowieka? oraz, c) czy istnieje możliwość odideologizowania praw człowieka?

Powyższa hipoteza oraz zagadnienia badawcze zostały przez Habilitantki zweryfikowane zarówno w tekście rozprawy, jak i w obszernym zakończeniu, które stanowi syntetyczną kwintesencję poglądów Autorki na szereg poruszanych kwestii.

W rozprawie wykorzystana została metoda prawno-dogmatyczna, porównawcza i elementy metody prawno-historycznej, zwłaszcza w dwóch pierwszych rozdziałach. W celu uzasadnienia nowej systematyki praw człowieka habilitantka posłużyła się również metodą

fenomenologiczną, przy pomocy której opisane zostały zjawiska powiązane z teorią i praktyką praw człowieka. Dzięki zastosowaniu tej metody udało się dookreślić obszar badawczy i aksjologicznej oceny elementów zmienności treści poszczególnych praw człowieka, łącznie z wynikającymi zagrożeniami.

Rozdział I rozprawy nosi tytuł „Zagadnienia wprowadzające” i stanowi dość rozbudowany, merytoryczny wstęp do dalszych rozważań. Autorka zawarła w nim wiele własnych definicji, podziałów i klasyfikacji, wzbogacając w ten sposób doktrynę prawa. Podobnie w rozdziale II, zatytułowanym „Krytyka systematyzacji praw człowieka”, gdzie merytorycznie i z naukowym dystansem podsumowała istniejące klasyfikacje, wskazała na ich słabe i mocne strony, a następnie na tej podbudowie zaproponowała własną koncepcję.

W rozdziale III „U historycznych źródeł koncepcji praw człowieka” odniesiono się do człowieka i jego praw w poszczególnych epokach począwszy od starożytności, a na systemach totalitarnych i fundamentalistycznych skończywszy. Rozdział III uzupełnia rozdział IV, noszący tytuł „Z dziejów ustawodawstwa praw człowieka”.

W kolejnym, piątym rozdziale, noszącym tytuł: „Podstawowe potrzeby egzystencjonalne człowieka między życiem a śmiercią” Autorka przechodzi do rozważań bezpośrednio powiązanych z tytułem rozprawy. Z dużą znajomością problematyki analizuje prawo człowieka do egzystencji, prawa i potrzeby osób małoletnich, w podeszłym wieku oraz niepełnosprawnych, a także prawa ochrony zdrowia i integralności. Kolejne rozdziały zostały ściśle poświęcone prawom i potrzebom człowieka w ponowoczesności. Habilitantka więc analizuje bezpieczeństwo jednostki (rozdział VI), potrzebę bezpieczeństwa grupowego (rozdział VII), potrzebę przynależności (rozdział VIII), potrzebę uznania (rozdział IX), potrzebę sprawiedliwości (rozdział X) oraz potrzebę samorealizacji, czyli prawo człowieka do rozwoju (rozdział IX). Ujęcie tak pojmowanych potrzeb człowieka jest trwałym wkładem dla doktryny prawa konstytucyjnego, co więcej, M. Sitek wprowadza zupełnie nowe klasyfikacje praw człowieka wskazując na ich ściśle dynamiczny charakter idący w parze z postępem cywilizacyjnym, a zwłaszcza technologicznym.

Należy zauważyć, że Autorce znakomicie udało się dość trudna sztuka zachowania symetrię pomiędzy obszernością poszczególnych rozdziałów. Najwięcej stron liczą rozdziały IX (39) i V (37), zaś najkrótsze są rozdziały IV (18) oraz II i III (po 21). Pozostałe zajmują od 22 do 35 stron. Świadczy to o dużej dyscyplinie badawczej oraz umiejętności klarownego, syntetycznego wyводу.

Duże wrażenie na czytelniku robi bibliografia, na którą składa się ponad sześćset opracowań naukowych, w tym wiele obcojęzycznych, blisko sto pięćdziesiąt aktów prawnych (ustaw, aktów prawa Stanów Zjednoczonych, konwencji międzynarodowych, deklaracji i rezolucji ONZ oraz aktów prawa UE) oraz prawie czterdzieści orzeczeń MTS, ETPC, TK, SN i sądów powszechnych. Wykorzystana została najważniejsza literatura przedmiotu, tak polska jak i obcojęzyczna. Ze względu na ilość publikacji dotyczących praw człowieka, w pracy zostały wykorzystane moim zdaniem wszystkie najbardziej znaczące pozycje z tej tematyki. Świadczy to o niemal benedyktyńskiej pracowitości Autorki oraz o umiejętności organizowania i prowadzenia samodzielnych badań naukowych.

Na pozostały dorobek naukowy Habilitantki powstały w latach 2012 – 2017 składa się 26 samodzielnie opublikowanych artykułów (w tym 10 w j. angielskim), 16 rozdziałów w publikacjach zbiorowych o charakterze międzynarodowym oraz 18 rozdziałów w publikacjach zbiorowych o charakterze krajowym. W swoich badaniach naukowych nie ograniczała się do jednej szczegółowo określonej problematyki. Wspólnym mianownikiem tych badań były trzy wiodące tematy: prawa człowieka, prawo i instytucje Unii Europejskiej oraz prawo ochrony środowiska (również z perspektywy prawa UE). Prowadzone badania naukowe oparte były zasadniczo na analizie przepisów prawa unijnego, międzynarodowego (konwencje, traktaty i deklaracje no i rozporządzenia) oraz prawa polskiego, w tym także Konstytucji RP. W pracach znajdują się liczne odwołania do orzecznictwa krajowego oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Analizowane i przytaczane też były poglądy doktryny, zarówno krajowej, jak i zagranicznej. Publikacje te ukazywały się w wielu prestiżowych wydawnictwach, m.in. C.H. Beck, UWM w Olsztynie, Cacucci (Włochy), Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (Słowacja), Agrar Media Group, Kyiv (Ukraina), Ecko House Publishing, South Jordan (USA) oraz AT. Kraków. Artykuły były publikowane w czasopismach: Journal of Modern Science (WSGE), Studia Prawnoustrojowe (UWM), Studia Ełckie (diecezja Ełcka), Studia Warmińskie (UWM), Regional Formation and Development Studies (Uniwersytet w Kłajpedzie), Annales Universitatis Apulensis. Series Iurisprudentia (Uniwersytet w Alba Iulia),

W swoich badaniach naukowych habilitantka poruszała wiele niezwykle istotnych kwestii. Odnośnie kwestii łamania praw człowieka w związku z zorganizowaną przestępczością zajmującą się handlem ludźmi zauważyła, że pomimo dość rozbudowanego systemu prawnego i instytucjonalnego zwłaszcza na arenie międzynarodowej, efektywność zwalczania tego zjawiska jest stosunkowo niska. Postuluje przy tym, aby organy unijne podjęły

zatem działania o charakterze normatywnym i instytucjonalnym w celu ograniczenia i zwalczania tego rodzaju przestępczości.

Ważną kwestią poruszoną w badaniach była analiza praw człowieka pod kątem postępującej globalizacji. Tutaj Habilitantka postuluje konieczność odrzucenia historycznych uwarunkowań oraz potrzebę poszukiwania nowej podstawy filozoficznej i aksjologicznej, aby prawom człowieka nadać charakter uniwersalny.

W publikacji dotyczącej respektowania praw człowieka specyficznych ze względu na sytuację uchodźców Habilitantka postuluje potrzebę zdefiniowania polityki migracyjnej Unii oraz określenie ilościowej pojemności poszczególnych krajów członkowskich. Wskazuje, że przyjęcie migrantów to nie tylko kwestia ekonomicznego utrzymania ich, ale również i procesu integracji kulturowej.

W publikacjach M. Sitek omawiała również poszczególne prawa człowieka, przy czym na pierwszym miejscu wymienia prawo do życia. Wskazała na nowe zagrożenia dla życia człowieka, jakie pochodzą z nowych technologii zabijania, stosowanych przez wojsko. Zastrzegła przy tym, że odpowiedzialność karna i cywilna musi być rozpatrywana z punktu widzenia tak jednostki jak i funkcjonariuszy państwa.

Ważnym zagadnieniem w badaniach M. Sitek była także ochrona praw człowieka w świetle organizacji wielkich imprez sportowych, w tym mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 r. Analizie poddane zostały zarówno przepisy prawa dotyczące ochrony kibiców podczas wielkich imprez masowych, jak i instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo kibiców. Podjęła także temat związany z respektowaniem praw człowieka w odniesieniu do sportowców. Postuluje właściwe dookreślenie statusu prawnego piłkarzy i ukazuje możliwe pola konfliktów normatywnych pomiędzy regulacjami FIFA czy UEFA a rozwiązaniami prawnymi czy standardami w Unii Europejskiej.

M. Sitek zwróciła także uwagę na prawo człowieka gwarantujące mu bierne i czynne prawo dostępu do dóbr kulturalnych. Podkreśliła, że prawo do nauki, prawo dostępu do zdobyczy cywilizacyjnych czy dóbr kultury stają się dzisiaj prawem fundamentalnym każdego człowieka.

Należy zaznaczyć, że w okresie od 2011 do 2017 r. M. Sitek prowadziła również badania naukowe w obszarze swoich pierwotnych zainteresowań, tj. prawa i instytucji Unii Europejskiej oraz ochrony środowiska. Na dorobek z tego zakresu składają się publikacje dotyczące: unijnej polityki karnej (*Prawne i instytucjonalne ramy polityki karnej UE*. Journal of Modern Science. 12(1), s. 187-204), agencji europejskich, unijnej polityki wobec małych i średnich przedsiębiorstw (*European policy on the development of small and medium-sized*

enterprises from the perspective of the Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises. Journal of Modern Science. 25(2), s. 169-176, podstaw prawnych i instytucjonalnych bezpieczeństwa UE (*Prawne i finansowe ramy polityki bezpieczeństwa Unii Europejskiej do 2020*, [w:] M. Sitek, M. Such-Pyrgiel, D. Przastek (red.), Bezpieczeństwo i jakość życia we współczesnym społeczeństwie polskim. Studium Interdyscyplinarne. Wyd. WSGE. Józefów, s. 181-193) oraz Komitetu Regionów (*Komitet Regionów. Udział samorządów terytorialnych poprzez agendy unijne w procesie integracji europejskiej*, [w:] S. Sagan, M. Sitek, Bariery, wyzwania i perspektywy przekształceń samorządu terytorialnego w Polsce, Wyd. WSGE. Józefów, s. 221-234).

W zakresie prawa ochrony środowiska M. Sitek zajmowała się takimi kwestiami jak: kształtowanie zasad odpowiedzialności za ekologiczną szkodę transgraniczną w prawie międzynarodowym, ochroną środowiska naturalnego w basenie Morza Śródziemnego inicjatywą Komisji Europejskiej, prawnymi i instytucjonalnymi podstawami modelu zrównoważonej konsumpcji w optyce 7. Programu działania UE na rzecz ochrony środowiska naturalnego do roku 2020.

Podsumowując tą część recenzji, dorobek naukowy M. Sitek jest zróżnicowany, analityczny, w istotnej części obcojęzyczny i stanowiący w przeważającej części nowe ujęcie problemu badawczego.

Na podkreślenie zasługuje też udział Habilitantki w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism. W latach 2012-2013 była członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma *Ius et Administration*, od 2006 r. jest redaktorem naczelnym czasopisma *Journal of Modern Science*, zaś od 2012 r. jest członkiem komitetu rady naukowej czasopisma *Politické Vedy/Political Sciences*.

Należy także podnieść aktywność M. Sitek na polu opieki naukowej. Jest promotorem pomocniczym rozprawy doktorskiej dr Sylwi Ćmiel (tytuł rozprawy: Cyberprzemoc wśród nieletnich na tle porównawczym. Studium kryminologiczno-pedagogiczne). Co więcej, jest także recenzentem aż czterech doktoratów. Od 2012 r. średniorocznie promuje około 8 prac dyplomowych i 5 prac magisterskich.

M. Sitek odbyła również staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych. W okresie od 25 stycznia 2016 r. do 12 lutego 2016 r. na Międzynarodowym Ekonomiczno-Humanistycznym Uniwersytecie im. Akademika Stepana Demianczuka (Równe, Ukraina), zaś od 9 grudnia 2013 r. do 10 marca 2014 r. w Stowarzyszeniu Instytut Rozwoju Przedsiębiorczości i Inicjatyw Społecznych.

Oprócz działalności naukowej M. Sitek prowadzi również działalność społeczną, podczas której wykorzystuje wiedzę prawniczą. Do października 2014 r. był prezesem Stowarzyszenia Inicjatyw Ekologicznych i Społecznych Józefowie. W tym okresie zostały pozyskane trzy projekty, dwa z nich były realizowane ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich I 1, jeden zaś realizowanych był w ramach programu Młodzież w Działaniu. SIES pod kierunkiem Habilitantki zaangażowało się w ochronę doliny Świdra.

Należy także wspomnieć, że od 2013 r. M. Sitek jest inicjatorką i współorganizatorką corocznych Forów Gospodarczych Powiatu Otwockiego. Podczas tych wydarzeń wręczane są nagrody przedsiębiorcom w kilku kategoriach przyznane przez Kapitułę, której jest członkiem. Ponadto aktywnie działa w Klubie Nowej Gospodarki Powiatów Otwockiego, celem którego jest pogłębienie dialogu przedsiębiorców i samorządowców skutkujące lokalnym ożywieniem gospodarczym.

Konkludując należy stwierdzić, że rozprawa habilitacyjna zasługuje na bardzo wysoką ocenę, podobnie jak pozostały dorobek naukowy habilitantki, który to dorobek, jak wcześniej wspomniano, jest obszerny, wartościowy i w sporej części obcojęzyczny. Również działalność organizacyjna, społeczna, odbyte staże naukowe oraz opieka naukowa nad doktorantami i studentami w zupełności wypełniają wymogi stawiane doktorom habilitowanym.

W związku z powyższym bez zastrzeżeń uznaję, że rozprawa habilitacyjna dr hab. Magdaleny Sitek stanowi znaczny wkład w rozwój danej dyscypliny naukowej w związku z czym spełnia wymogi określone w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.). Opowiadam się za dopuszczeniem Pani dr hab. M. Sitek do dalszych czynności przewodu habilitacyjnego.

Prof. dr hab. Marek Chmaj